

Propozycja narzędzia do badania kompetencji społecznych określonych jako wskaźniki dla projektów w ramach Lokalnych Systemów Wsparcia

Kompetencje społeczne pokazują zdolność do budowania relacji z innymi i do funkcjonowania w społeczeństwie (Matczak 2006, 2009).

Strategie i programy społeczne skierowane do dzieci i młodzieży mogą skupiać się na redukowaniu i zapobieganiu zachowaniom destrukcyjnym albo skupiać się na rozwoju kompetencji społecznych po to, by młodzież by lepiej radziła sobie z wyzwaniami życia i miała lepsze relacje z ludźmi. Wybierając kompetencje społeczne jako wskaźnik realizacji celu w programach należy bardzo dobrze rozważyć, jakie wskaźniki faktycznie będą miały zastosowanie w danym programie. Wśród najczęściej stosowanych wskaźników związanych z kompetencjami społecznymi można wskazać:

- Samokontrola i umiejętność radzenia sobie z agresją
- Umiejętność przestrzegania zasad i norm
- Współpraca z innymi/współpraca w grupie
- Odporność na wpływ otoczenia (*peer refusal skill*)
- Unikanie zachowań ryzykownych
- Umiejętność rozwiązywania problemów
- Nadzieja (umiejętność patrzenia w przyszłość)
- Umiejętność rozwiązywania konfliktów
- Umiejętności liderские
- Wrażliwość kulturowa i nastawienie prospołeczne

W przypadku Lokalnych Systemów Wsparcia uzasadnione wydaje się być skupienie na tych spośród kompetencji społecznych, które związane są z redukowaniem zachowań destrukcyjnych i ich zapobieganiem. Taki dobór wskaźników pozwoli na faktyczną ocenę skuteczności programu i przyczyni się do bardziej adekwatnego opisu jego rezultatów.

W związku z tym proponuję się zamianę określonych w dokumencie „Mierniki służące do oceny funkcjonowania lokalnego systemu wsparcia na danym terenie” kompetencji społecznych na następujące:

- Samokontrola i radzenie sobie z agresją
- Współpraca w grupie
- Przestrzeganie zasad i norm

Pomiar wskaźników pozwoli na odpowiedź na następujące pytania badawcze:

- Czy i w jakim stopniu uczestnictwo w projekcie wpłynęło na wzrost umiejętności radzenia sobie z agresją i samokontroli?
- Czy dzięki uczestnictwu w projekcie uczestnicy/-czki zwiększyli swoje kompetencje związane ze współpracą w grupie?
- Czy i w jakim stopniu uczestnictwo w projekcie wpłynęło na wzrost kompetencji związanych z przestrzeganiem zasad i norm?

Jako kompetencję dodatkową, powiązaną z pozostałymi proponuje się dodanie wskaźnika związanego ze **wsparciem otoczenia**. Pomiar tego wskaźnika pozwoli na odpowiedź na następujące pytanie badawcze:

- Czy i w jakim zakresie realizacja działań w ramach LSW przyczyniła się do wzrostu wśród uczestników poczucia, że mogą liczyć na wsparcie otoczenia?

Warto wyraźnie zaznaczyć, że prowadzenie badań ewaluacyjnych związanych z pomiarem kompetencji społecznych wymaga od organizacji dodatkowych zasobów (dodatkowe zadanie w projekcie) i powinno wiązać się z zapewnieniem środków na prowadzenie takiego działania (prowadzenie badań, analiza, raportowanie). Alternatywnie, badania związane z pomiarem wskaźników, jak również szersze badanie ewaluacyjne powinny być zlecane podmiotom zewnętrznym.

Inne proponowane wskaźniki i narzędzia ich pomiaru¹:

Poniżej przedstawiono źródła narzędzi badawczych do pomiaru innych wskaźników związanych z kompetencjami społecznymi u dzieci i młodzieży, które nie zostały wykorzystane przy tworzeniu narzędzia a mogą być przydatne w pracy organizacji realizujących działania w ramach LSW.

- **Kwestionariusz umiejętności życiowych Casey**

Szerokie spektrum kompetencji związanych z funkcjonowaniem społecznym i samodzielnym życiem

Kwestionariusz dla młodzieży:

http://www.performwell.org/index.php?option=com_mtree&task=att_download&link_id=494&cf_id=24

Kwestionariusz dla opiekunów/mentorów:

http://www.performwell.org/index.php?option=com_mtree&task=att_download&link_id=494&cf_id=24

- **Kwestionariusz przemocy rówieśniczej**

Kwestionariusz dla ofiar i sprawców przemocy rówieśniczej.

http://www.performwell.org/index.php?option=com_mtree&task=att_download&link_id=44&cf_id=24

Krótki opis proponowanego narzędzia

Proponowane narzędzie skupia się na pomiarze czterech wybranych kompetencji i jest wypełniane przez **uczestnika/czkę** projektu samodzielnie lub przy wsparciu opiekuna. Narzędzie zostało opracowane na podstawie funkcjonujących już ankiet dla dzieci i młodzieży uczestniczących w programach społecznych (za każdym razem podane jest źródło). Ankieta składa się z 20 pytań zamkniętych.

¹ Wszystkie narzędzia pochodzą z otwartego źródła www.performwell.org

Zakłada się, że pomiar w każdym roku zostanie dokonany dwukrotnie- na początek i na koniec okresu udzielania wsparcia (wrzesień i czerwiec)². Dane z ankiety analizowane są w sposób zakładający jak najmniejszą czasochłonność- z danych tworzona jest baza w Excelu, dane dotyczące wzrostu kompetencji podawane są procentowo dla każdego wskaźnika.

Sposób doboru grupy do badania

Badaniem kompetencji społecznych objęci są uczestnicy wsparcia intensywnego- stali uczestnicy działań projektowych, ośrodków wsparcia dziennego lub pod opieką streetworkerów. Zakłada się następujący dobór próby:

- Projekty, w ramach których prowadzone są Dzielne Ośrodki Wsparcia:

Uczestnicy Dziennych Ośrodków Wsparcia.

- Projekty, w ramach których prowadzony jest streetworking

Uczestnicy, którzy objęci są wsparciem streetworkerów.

- Projekty, w ramach których nie jest prowadzona żadna stała forma wsparcia intensywnego pozwalającego na nawiązanie relacji z uczestnikiem

Uczestnicy wsparcia intensywnego (mierzone liczbą godzin).

Ostateczna liczba badanych osób powinna być jednak ustalana z uwzględnieniem zasobów (ludzkich, czasowych) organizacji prowadzącej badanie. Liczbę badanych osób dla całego programu powinien oszacować Urząd przy współpracy z organizacjami i z uwzględnieniem jej zasobów. Zakłada się, że minimalna próba powinna być nie mniejsza niż 20% wszystkich uczestników wsparcia w realizowanych projektach.

Sposób prowadzenia badania:

Ankieta wypełniana jest przez ucznia/podopiecznego samodzielnie dwukrotnie w ciągu roku: na początek roku szkolnego (data rozumiana jako początek wsparcia w danym okresie) i na koniec roku szkolnego (data rozumiana jako koniec wsparcia w danym okresie).

Ankieta powinna być wypełniana w obecności wychowawcy/opiekuna i z jego wsparciem, jeśli takie jest wskazane lub konieczne.

W każdej organizacji wchodzącej w skład konsorcjum powinna być wyznaczona konkretna osoba, która będzie odpowiedzialna za zebranie danych dotyczących kompetencji społecznych.

Instrukcja dla wychowawcy/opiekuna:

- Powiedz, że ankieta dotyczy różnych zachowań i cech, ale nie ma na celu oceny i bardzo nam zależy na szczerych odpowiedziach.
- Podkreśl, że ankieta jest anonimowa i nikt nie dowie się o wynikach- przeanalizujemy je tylko zbiorczo bo chcemy wiedzieć, czy to co robimy ma sens.
- Powiedz, że jeśli coś w ankiecie jest niejasne, to możesz wyjaśnić. Chętnie też porozmawiasz o pytaniach w ankiecie i wyjaśnisz, o co w nim chodzi i dlaczego ta ankieta jest ważna.

² Okres dokonywania pomiaru powinien zostać ustalony przez UM i organizacje tworzące konsorcjum.

- Jeśli istnieje taka konieczność, to wychowawca/opiekun może wspomagać wypełnianie ankiety podając konkretne przykłady, co dane zdanie oznacza w praktyce i/lub wypełniając ankietę z uczniem/podopiecznym.

Analiza danych

Analiza zebranych danych powinna zostać przeprowadzona w następujący sposób:

Ankiety powinny zostać opatrzone sygnaturami w następującym kluczu:

Nr ankiety/rodzaj_pomiaru (pre czy pos test) /sygnatura_uczestnika

Dane z ankiet wpisywane są do bazy Excel.

Analiza ankiet obejmuje ocenę procentowego wzrostu w obrębie poszczególnych kompetencji na potrzeby badania wskaźnika. Bardziej szczegółowa analiza danych zależy od organizacji i jej możliwości.

Idealne rozwiązanie zakłada wbudowanie ankiety w bazę monitoringową, agregowanie i analizę wyników przez narzędzie informatyczne.

Kompetencje społeczne- kwestionariusz ankiety

Prosimy Cię o zaznaczenie, na ile poniższe zdania Ciebie opisują i zaznaczenie jednej odpowiedzi. Jesteśmy bardzo ciekawi, jak myślisz o sobie i o innych. Obiecujemy, że ankieta jest anonimowa- nikt nie będzie czytał Twoich wyników. Połączymy je z wynikami innych osób, przeanalizujemy i będziemy wiedzieli, czy to co robimy ma sens. Bardzo Cię prosimy o szczerą odpowiedź. Jeśli któreś zdanie jest niejasne, nie wiadomo o co chodzi to śmiało pytaj. Dziękujemy!

Data wypełnienia ankiety:

Samokontrola i radzenie sobie z agresją³

Jak zaznaczać odpowiedzi:

TAK!- zaznacz, jeśli uważasz że to prawda/tak robisz

Tak- zaznacz, jeśli wydaje Ci się że to czasami może być prawda/czasami tak robisz

Nie- zaznacz, jeśli wydaje Ci się że to raczej nieprawda i raczej tak nie robisz

NIE!- zaznacz, jeśli uważasz że to absolutnie nie prawda/ nigdy nie robisz tak

1. Czasami trzeba się bić, żeby dostać to, czego się potrzebuje.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

2. Kiedy jestem wściekły/wściekła, krzyczę na ludzi.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

3. Robię to, na co w danej chwili mam ochotę.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

4. Czasami celowo niszczyć rzeczy.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

³ Na podstawie Conflict Resolution—Individual Protective Factors Index, Phillips J, Springer F. Extended National Youth

5. Łatwo się denerwuje.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

6. Potrafię się skupić na zadaniu nawet jeśli wydaje mi się głupie.

☐ TAK!	☐ tak	☐ nie	☐ NIE!
-------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------

Współpraca w grupie i relacje z rówieśnikami⁴

Zaznacz taką odpowiedź, która najlepiej opisuje Ciebie w tym momencie Twojego życia.

7. Potrafię słuchać innych.

Nigdy Rzadko Czasami Większość czasu Zawsze

8. Ludzie, których nie lubię też potrafią mieć dobre pomysły.

Nigdy Rzadko Czasami Większość czasu Zawsze

9. Przejmuję się uczuciami innych, nawet jeśli nie są moimi przyjaciółmi

Nigdy Rzadko Czasami Większość czasu Zawsze

10. Bycie częścią grupy jest fajne.

Nigdy Rzadko Czasami Większość czasu Zawsze

11. Lubię pomagać innym.

Nigdy Rzadko Czasami Większość czasu Zawsze

Przestrzeganie zasad i norm⁵

Zaznacz taką odpowiedź, która najlepiej opisuje Ciebie w tym momencie Twojego życia.

12. Czy przestrzegasz ustalonych przez dorosłych zasad? (w szkole, na świetlicy itp.)?

Nigdy
 Bardzo rzadko
 Czasami
 Często
 Praktycznie zawsze

13. Czy potrafisz uszanować zdanie innych, nawet jeśli się z nim nie zgadzasz?

Nigdy
 Bardzo rzadko

⁴ Wskaźnik opracowany na podstawie Empathy – Teen Conflict Survey, Bosworth & Espelage, 1995

⁵ Wskaźnik opracowany na podstawie Social Competence Teen survey opracowanej przez Child Trends for the Flourishing Children Project, www.childtrends.org.

- Czasami
- Często
- Praktycznie zawsze

14. Czy jeśli się na coś umówisz z drugą osobą, to starasz się dotrzymać obietnicy?

- Nigdy
- Bardzo rzadko
- Czasami
- Często
- Praktycznie zawsze

Wsparcie otoczenia

Chcielibyśmy się dowiedzieć w jaki, czy i w jaki sposób inni ludzie pomagają Ci sprawić, żeby Twoje życie było prostsze i żeby było Ci lżej. Poniżej znajdziesz listę aktywności które inni ludzie mogli zrobić dla Ciebie lub z Tobą w ciągu ostatniego miesiąca. Przeczytaj je uważnie i powiedz, jak często to się zdarzało w ciągu ostatniego miesiąca. Wybraną odpowiedź zaznacz krzyżykiem.

Jak często w ciągu ostatniego miesiąca:

15. Ktoś powiedział Ci, jak możesz zrobić coś czego nie umiałeś zrobić.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

16. Ktoś pomógł Ci zrozumieć dlaczego coś Ci nie wyszło.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

17. Ktoś podpowiedział Ci, jak możesz załatwić trudną dla Ciebie sprawę.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

18. Ktoś powiedział, że możesz liczyć na jego/jej wsparcie i pomoc.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

19. Ktoś pomógł Ci oderwać się od trudnych dla Ciebie spraw.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

20. Ktoś zapytał, jak się masz i czy wszystko u Ciebie dobrze.

- W ogóle
- Może raz albo dwa
- Mniej więcej raz w tygodniu
- Parę razy w tygodniu
- Prawie każdego dnia

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Wypełnia opiekun/ka:

Ankieta pre:

Ankieta post:

Sygnatura ankiety:.....